

MÓDSZERTANI HÍRLEVÉL

Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet
Pályázati Igazgatóság
Elemi Rehabilitációs Módszertani Központ

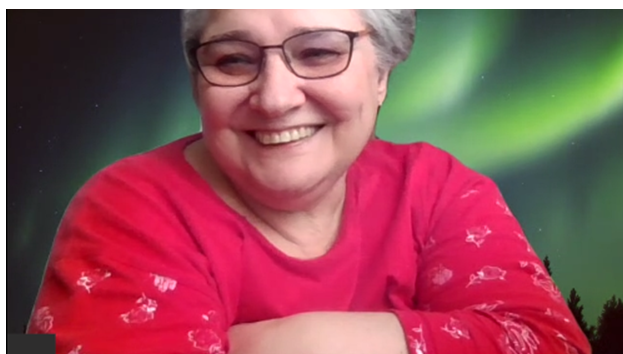
AZ ELEMI REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁS MEGHATÁROZÓ SZEREPLŐI

INTERJÚ SOROZAT

I. RÉSZ

Az elemi rehabilitációs szolgáltatás látássérült személyeknek, személyekért szól. Azonban a szolgáltatás vitalitását, lelkületét azok a szakemberek adják, akik az elhivatottságukkal, szakmaiságukkal, személyiségükkel működtetik ezt a tevékenységet. Nevük mostanra teljesen összefonódott az elemi rehabilitációval, és a szakember képzés során minden rehabilitációs tanár találkozhatott már velük, és azokkal az értékekkel, amit ők képviselnek.

Új sorozatunkban arra vállalkozunk, hogy egy személyes hangvételő interjú keretében ilyen szakmai kiválóságokat mutatunk be az olvasóknak. Szándékaink szerint minden hírlevélben két beszélgetést közlünk.

Interjú Prónay Beáta főiskolai docenssel

Miért lettél gyógypedagógus?

Ugyan több oka volt, hogy gyógypedagógus lettem, de alapvetően pszichológiát szerettem volna tanulni. Amikor én érettségiztem, akkoriban összesen 10 embert vettek fel a pszichológusképzésbe. Nem volt pszichológusképzés csak Budapesten, és nem voltak olyan jók a pontszámaim, hogy oda felvehettek volna. Nézegettem a felvételi tájékoztatót, a gyógypedagógián nagyon sok pszichológiát tanítottak, és ez nekem nagyon tetszett. Az nem véletlen, hogy később pszichológusként végeztem, de az identitásom gyógypedagógus, aki ért egy kicsit a pszichológiához.

Hogy lett a tiflopedagógia szak választása?

Hát az nem volt kérdés, egyáltalán nem, semmi dilemma nem volt. Ezt akartam. Akkor a pszichopedagógia volt a favorit, sokan akartak oda bejutni, én azt jelöltem meg második helyen. Akiket máshová nem vettek fel, azokat odapasszolták hozzánk. Ez egy kicsi csoport volt, 13-an voltunk összesen, ennek nagyon sok előnye volt. Jó fejek voltak a csoporttársaim.

Mégis, honnan jött ez a választás?

Voltak csoportok, akikről akkoriban azt gondoltam, hogy nem tudnék velük dolgozni. Pajor András szerint egy gyógypedagógus vagy mindenkivel tud dolgozni, vagy nem jó gyógypedagógus. Ma már én is tudnék mindenkivel dolgozni, de akkor úgy gondoltam, hogy például mozgáskorlátozott gyerekekkel nem menne. A logopédia azt hiszem, szóba sem került, mert orrhangzós vagyok, és emiatt majdnem kiszűrtek az alkalmasságin. Uhri Imre^[1] tanár úr, a Hallássérültek Pedagógiája Tanszékről, a hallásommal kapcsolatban ki is szűrte, ott suttogott nekem a sarokból, de végül átengedett, pedig ez már egy jelzés volt arra, hogy valami nincs rendben. Valószínű már sokkal korábban is volt jele, mert bizonyos hangokat nem úgy hallottam, mint más hangokat. Például nyelvtanból végig fokhangokat tanultam foghangok helyett. Szentül meg voltam róla győződve, hogy a nyelv fokán képezzük. Valami logika volt benne, miért volt az 'k' és nem 'g', de nyilvánvalóan azért, mert rosszul hallottam.

[1] Uhri Imre, a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola nyugalmazott főiskolai docense.

Ez érdekes egyébként, mert ugyanakkor nyelvet jól tanultam, és jó volt a kiejtésem, nagyon csípett az angol tanárom. Mindaddig, amíg nem kellett írni, én voltam a házi kedvence.

Az elemi rehabilitáció hogyan került képbe?

Az utolsó évet munkával töltöttem, tehát egyéni levelező lettem, akkoriban így hívták, és csak bizonyos órákra kellett bejárnom. Kicsikkel dolgoztam, de Pálhegyi tanár úrnak mondtam, hogy engem igazából a felnőtt világ érdekel. Erre azt válaszolta, hogy nincs még rehabilitáció. Így aztán az óvodában kezdtem nevelőtanárként dolgozni, négy évig vittem az osztályomat, de egyszer csak jött a híre, hogy elindul az elemi rehabilitáció a VÁI-ban, és jelentkeztem oda. Ennek sok oka volt, egyrészt, mert ezt szerettem volna csinálni, másrészt nem annyira kedveltem az attitűdöt az iskolában. Átmentem státuszba csoportvezetőnek 1979. szeptember elsejével az Állami Intézetbe, és pár hónap azzal telt el, hogy kiválasztotta a vezetést, az Intézet melyik területén fogják létrehozni a Vakok Elemi Rehabilitációs Csoportját, a VERCS-et. Korábban hálók voltak azon a részen, ahol most az újabb néven az Elemi Rehabilitációs Centrum, az ERC van. Embereket kellett mozgatni, átköltöztetni. Csattos Márta már ott volt, más kolléga még nem, és mi szereztük be az eszközöket, találtuk ki, hogyan legyen, hol legyen a konyha, hogy rendezkedünk be. A nagy társalgó még nem tartozott a VERCS-hez, egy ajtó zárta le a kollégium felé a folyosót. Közben vadászni kellett a klienseket, mert amikor egy szolgáltatás létrejön, az nem úgy van, hogy bepottyan egy csomó kliens, hanem el kellett kezdeni kapcsolatokat építeni. A következő nyáron már lett szociális szakemberünk – nem szociális munkás, mert még nem volt Magyarországon ilyen képzés –, hanem szociális szervező, Balogh Gyuláné, Marianne, és így hármunk között felosztottuk, hogy ki hová megy. Én például a Dunántúlra mentem, sok helyre, Szekszárdra, Pécsre, Nagykanizsára, Zalaegerszegre, Győrbe, és próbáltunk szakmai kapcsolatokat kialakítani. Akkor még a Szociális Intézetek Központja, SZIK ott működött a Május 1. út 21-ben, ami most a Hermina út 21. Ahol most a tikárság, az igazgatóság, a gazdasági iroda van, ott volt a SZIK, a VÁI-nak a menedzsmentje a Hungária körúton volt. Az Intézet a SZIK alá tartozott, és ők döntöttek úgy, hogy két „központ” nem lehet egy épületben. Mi Elemi Rehabilitációs Központnak szerettünk volna elnevezni, de Csoport lett a neve végül. A SZIK-ben írtak egy tájékoztató levelet a szociálpolitikai osztályoknak minden megyeszékhelyre. Mi ezeket kerestük meg, illetve még a megyei szemész főorvosokat. Nem volt egy kis menet, de leginkább az volt a probléma, hogy nem sok hatása volt. A szekszárdiak például teljesen elzárkóztak, lehetett látni, hogy miután elmegyünk, jó esetben berakják a fiókba, rossz esetben kidobják a kukába. Mindenhol megkerestük volna a szövetséget is, ha találtunk volna a címen valakit. Pécssett nagyon jó dolgunk volt, Szigeti Gyuri[2], őt el lehetett érni és jó partnernek bizonyult hosszú évekig. Pécssett Takács István professzor volt a Szemészeti Klinika intézetvezetője, akivel szintén nagyon jó kapcsolatot lehetett kiépíteni. Attól kezdve minden évben vagy én, vagy a szociális szervező lementünk egy napra, beültünk a Szemészeti Klinika könyvtárába – ez ma már elképzelhetetlen személyiségi jogok miatt –, és a titkárnő behozta az az évi személyi járadékosok kartonját. 1980-ról beszélünk, akkoriban még volt személyi járadék, de nem volt számítógép, és a VERCS felvételhez szigorú életkori korlátként a munkavállalói életkort határozták meg. Lassan liberalizálódott ez, megengedőbb rendelkezések jöttek, de mi akkor csak az aktív korúakat vehettük fel az Intézetbe. Tehát a kartonokat úgy kellett válogatni, hogy aki már nyugdíjas korú volt, annak az adatait nem is írtuk ki. Az aktív korúak diagnózisát, látásteljesítményét, címét, nevét és az életkort rögzítettük. Volt egy megkereső levelünk, benne egy válasz levelezőlap, amit ha visszaküldött a látássérült ember, akkor ez azt jelentette, hogy érdekli a rehabilitációs lehetőség. Ezután felvettük vele a kapcsolatot, és csináltuk a továbbiakat. Ezt mind nekünk kellett kitalálni, hogy hogyan legyen. Volt nyilvántartási rendszerünk is, sokféle módon vissza lehetett egy-egy személyt keresni, ez a szociális szervező dolga volt.

[2] Dr. Szigeti György, jogász, a helyi szövetség elnöke, később országgyűlési képviselő a rendszerváltás után.

Ki tudsz emelni ebből az időszakból emlékezetes élményt, rehabilitációs folyamatot?

Egy megfogható emlékem nincs. Mindig is egy kis csapat voltunk, egy időben volt saját gondozónők, meg gondozó fiúnk, később megszűnt, ahogy most sincs. Nagyon sok cukorbeteg volt, és nagyon rossz állapotúak is voltak. Még nem voltak diabétesz PEN-EK, az inzulin beadása egy horror volt, találomra lötték magukat a népek, szóval sok-sok probléma volt. A diabéteszes kliensek egyébként is nehéz feladatot jelentettek, mert sok tétlen év után bekerülnek egy mozgástréninges, pörgő életbe. Majdnem mindenkinek felborult a cukra, és minél komplikáltabb volt a diabéteszük, annál nehezebb volt aztán egysúlyba hozni.

Úgy dolgoztunk, hogy a tájékozódás és közlekedést – TK-t vagy mozgástréninget – Fehér Gyula kollégánk tanította kezdetben. Ennek elsődleges oka az volt, hogy a SZIK-nek munkát kellett biztosítania neki. Ő ugyanis korábban az első hazai vakvezető kutyaiskola vezetője volt, amit a Minisztérium bezárt. Ez egy másik történet, nem vagyok objektív adatok birtokában a bezárás körülményeivel kapcsolatban, de az biztos, hogy Gyulát a SZIK a VERCS-en alkalmazta. Mivel ő a vak emberek közlekedéséhez értett leginkább, ezért megtanítottuk – az akkor még általános módszertannak tekintett – lefedett szemes látással a TK-ra, és az óraszámát ezzel tudtuk biztosítani. Két gyógypedagógus, Csattos Márta és én dolgoztunk a VERCS-en, majd hozzánk csatlakozott Bacsa Istvánné, Halász Zsuzsa. Később a csapatba került Fehér Zsigmond és Szénási Anna, Panni és Pásztai Ágnes is gyógypedagógusként dolgozott, meg sok friss diplomás is, akik jöttek-mentek. Ma már sokkal többen dolgoznak az ERC-en, hiszen nagyobb klienskört látnak el.

Konkrét jelentős esemény a módszertan kialakításán kívül, ami elég jelentős volt, talán az volt, hogy létrehoztuk a baráti kört. Ez egy lehetőség volt arra, hogy a régi kliensek visszajöjjenek, találkozzanak az újakkal, és kapcsolatokat tudjanak létesíteni, jó dolog volt. Minden évben volt egy találkozó, aztán ezt később Névery Kati, aki 1988-tól vette át tőlem a VERCS vezetését átmenetileg, majd amikor én a Bárczira mentem, akkor véglegesen, és a többiek egész hétvégére kiterjesztették, aztán táborot szerveztek Tihanyban, szuper jó volt. Ezek nagyon fontos dolgok, mert amikor az emberek elvesztik a szociális kapcsolataikat a látássérülés miatt, a társas támasz lenullázódik, és azt tudjuk, hogy ez kell ahhoz, hogy megküzdjön az ember a nehézségekkel. Szóval ezek az alkalmak lehetőséget teremtettek arra, hogy kapcsolatok létesüljenek. Persze akkoriban borzasztó nehéz volt a kapcsolattartás, nem úgy volt, hogy akarok egy telefont, bemegyek a boltba, veszek egyet, hanem a rendszerváltás előtt vonalat kellett igényelni, akinek nem volt telefonja Braille-ben tudott levelezni, az pedig ugye sokaknak nem ment.

Van egy-két nagyon jó kliensélményem, amik nevezeteseek. Azt gondolom, általánosságban is jóban voltam a klienseinkkel, volt két kliens, akikkel különösen. Az egyikről nem tudok semmit, épp a napokban járt az eszemben. Abban a faluban, ahol él, lakik egy ismerősöm, meg is akartam kérdezni tőle, hogy tud-e róla valamit. Sok éven keresztül jöttek a karácsonyi és húsvéti üdvözlő lapok tőle, amiket nem ő írt, hanem az anyukája. Ő is írhatta volna, mert megtanultunk kézzel képeslapot írni sablon segítségével. A másik élmény nagyon fontos szakmailag is. Igazából nem az én kliensem volt, hanem valakit helyettesítettem, már nem emlékszem, hogy kit. Két-három hétig dolgoztunk együtt, és egyik nap megállt velem szemben, és megjegyezte, hogy „Bea, maguk napról napra egyre többet tanítanak nekem, és napról napra vakabbá tesznek.” Nagyon-nagyon mély. Szoktam tanítani is ezt a mondatot, mert annyira szuper, hogy valaki így meg tudta fogalmazni azt, hogy az identitása átalakulásában minek, hogy van szerepe, és ez milyen kemény munka. Egyébként nem diplomás férfi volt. Később a VERCS-es közösségben továbbra is nagyon aktív volt. Egyidősek voltunk, már régen meghalt, diabéteszes volt. Ő volt az, akinek mondtam egyszer Tihanyban, mintha jobban látna, mint korábban, talán felszívódott valamilyen bevérzése? Erre azt válaszolta, „Régen is láttam így, csak nem tudtam használni.” Ezt nevezzük funkcionális látás alkalmazásának. Ez nem volt mérhető látásjavulás, de azokat a foltokat már másképp tudta értelmezni, amiket bizonyos fényviszonyok mellett észlelt, mint korábban.

Az egy nagyon nehéz eleme a rehabilitációnak, hogy nagyon sok klienst veszítünk el. Ma már nem annyira jellemző, de régen egészen másképp kezelték a diabéteszt, más anyagok voltak, más eszközökkel lehetett az inzulinozást csinálni. Ez is belejátszott szerintem abba, hogy nagyon súlyos állapotú emberek jöttek mindig. Olyanok, akik kétéves koruktól cukorbeteg volt, fiatal felnőttként elmondták, hogy gyerekkorukban milyen nehéz volt együtt élni a diabétesssel. Valamikor megvolt még hanganyagban is, hogy egyik fiatal diabéteszes srác tréning feladatként mozijegyet akart venni, de a pénztárosnő nem akart adni neki, mert mit akar ő vakon. Vele volt is egy rádióinterjú 1985-ben, abban is elmesélte ezt. A szemléletformálás még mindig sehol sem tart, de ahhoz képest, hogy 40 éve, 30 éve mi volt, nagyon sok előrelépés történt.

A Szempont Alapítványnál betöltött szerepedről mondanál néhány szót?

A Szempont Alapítványt akkor alapítottuk, amikor én még GYES-en voltam, és státuszban voltam a VERCS-en. A Szempont azért lett, mert az Állami Intézet nem volt képes lépést tartani azokkal a fejlesztésekkel, amelyek szükségesek lettek volna. Megjelent a számítógép, nem vettek egy darabot sem. A Szempont idején már túl voltunk a szocializmus megkötésein. A rendszerváltást követően már nem kellett például a Nemzeti Bank engedélye ahhoz, hogy egy külföldi eszközt megvásároljunk, a számítógéphez meg nem is kellett. Már szabadon lehetett volna vásárolni külföldről is, de nem történt fejlesztés. Ez volt a Szempont létrehozásának az oka. Meg az is, hogy rendszerváltás után megjelentek a civilek azokon a területeken, ahol nem volt ellátás, forrás, egyébként ma sincs pénz. Egyre több civil próbált forrásokhoz jutni, nem az állam kasszájából, hanem adományokból. Előtte voltam külföldön ösztöndíjas Hollandiában, és tudtam, hogy azt az eszméletlen magas színvonalon működő, fantasztikusan felszerelt intézetet, ahol minden kliensre jutott három személyzet, mint a Hiltonban, egy alapítvány tartja fenn. Akkortájt még nem tudtuk, hogy itthon más státuszúak lesznek az alapítványok, mint a világban, hogy az adakozás nem lesz jellemző. Nem lehetett tudni, hogy pályáztatni fogják, megint csak állami forrásból a támogatásokat. Volt persze egy-két alapítvány, ami idejekorán jó támogatókat szerzett, és azokat meg is tudta tartani, a mi területünkön is van olyan, vidéken pl. a kapcsolati tőke jól bevonható. A Szempont ebben nem volt elég ügyes. Nem arról volt szó, hogy nem próbálkoztunk, hanem nem voltunk sikeresek a forrásteremtésben. Valószínű, kellett volna valaki mellénk, aki ért hozzá. Később, amikor már pályázatból tartotta fenn a szolgáltatást a Szempont, egy időben volt is, mert az egyik kurátor, aki projektmenedzser volt, próbált forrást teremteni, de még neki sem sikerült.

A rehabilitációban és általában a fogyatékoságügyben ez egy nagy probléma, és minél inkább felnőttet érint, annál inkább, mert a gyerekeket mindenki támogatja. Sokkal nagyobb támogatottsága van egy gyermeknek alapítványnak, mint egy mellrák alapítványnak. A felnőtt oldja meg. Nálam okosabb ember azt szokta mondani, hogy a fogyatékoság nem az ember egyéni szociális pechje, egyéni szociális problémája, de mégis úgy tűnik, ma még ez a gyakorlat. Visszatérve a Szempontra, mielőtt még önállóvá vált volna, mielőtt szakítás jött volna létre az Intézet és a Szempont között, az alapítvány már évek óta házon belül dolgozott. A Szempont oldotta meg évekig azt is, hogy vett vagy 10 számítógépet meg monitort, és speciális programokat pályázott hozzá. Nagyon szomorú volt, hogy az Állami Intézet nem tudott venni számítógépet, miközben előbb volt beszélő program magyarul, mint hollandul. Hollandiában például 1984-85-ben csak angolul beszéltek a számítógépek, miközben a Brailab PC akkor már tudott magyarul beszélni. Dr. Arató András[3] és a felesége alkották meg a Brailab PC-t[4], András még az OTP-vel is tárgyalt, hogy a vak emberek hitelre tudjanak venni PC-t és szoftvert hozzá, hogy használni tudják. De hát még így is drága lett volna, és a benne rejlő lehetőségek jóval később lettek nyilvánvalóak. Egy egyszerű nyugdíjas vak ember nem tudta volna kifizetni akkoriban a számítógépet és szoftvert saját jövedelemből. A Szempont nem csak azt biztosította, hogy vett számítógépeket, hanem például felkérte Szuhaj Mihályt[5], hogy tanítsa a klienseket. A segítségével kiképződött az egyik kliens, aki aztán évekig tanította a többieket, méghozzá nem is rosszul, pedig nem volt semmiféle más végzettsége, csak amit Misitől megtanult.

[3] Dr. Arató András, fejlesztő mérnök, a KFKI tudományos főmunkatársa volt

[4]<http://users.atw.hu/torijani/brpc.htm>

[5] Szuhaj Mihály, informatikus, jelenleg az Informatika a Látássérültekért Alapítvány elnöke

Közben a VERCS tanrendjében eleve volt gépírás, de az egy más jellegű dolog – ahhoz hogy a klaviatúrán elboldoguljanak az emberek több kellett. Ezek a fiúk például hasznos billentyűparancsokat, programokat, programhasználatokat tanítottak.

Az évente megszervezett hétvégi találkozók és a tihanyi nyaralás volt a találkozások helye. Ehhez hiába minimális összeggel kellett hozzájárulni az embereknek, az alapítványnak jelentősen bele kellett fizetni. Névery Kati ügyes volt, mert minden évben a fővároshoz pályázott, és a Szempont mindig kapott pénzt ezekre a programokra. Nagyon jó volt ez a biztos forrás, tudtuk, hogy lesz Tihany, lesz hétvége, mert a fővárosi pályázat sikerülni fog. De az emberek egyébként akkor is kifizették volna, ha nem kapnak támogatást. Az is a Szempont kapcsolatrendszeréből adódott, hogy Tihanyban egy egyházi nyaralót ingyen kapott a Szempont, vagy nagyon nevetséges összegért. Az étkezést is oda tudták rendelni, mert elég volt a reggeliztetés meg a vacsoráztatás, a főzés már a közös programokat akadályozta volna. Tihannak nem az volt a funkciója, hogy a Szempont elvigye a klienseket nyaralni, hanem ez egy önállósági próba volt, mert mindenkinek saját magát kellett rendezni. Voltak naposok, ők terítették, mosogattak stb. Persze lehetett szórakozni is nyilván, pl. lejártak a Balatonra. Én nem voltam állandó résztvevő és soha nem aludtam lenn, de többször meghívtak. Azoknak, akik nyaraltattak, persze nem nyaralás, hanem eléggé megterhelő munka volt.

Már nem voltam jelen, amikor kenyértörésre került a sor a VÁI és a Szempont között, akkor én már régen a főiskolán dolgoztam. A VERCS mindig is állam volt az államban. Nagyon sok nyomás ért minket a kezdetektől, de ha jött egy külföldi delegáció, akkor csak a VERCS-et mutatták meg. Ha szerepelni kellett, mindig a VERCS volt az első helyen. Sose felejttem el, hogy berendelt magához a SZIK igazgatója, és azt mondta, maga tud angolul, fordítani fog nekem. Az első mondata az volt, hogy „felnőttvédelmi szociális gondoskodás...”, azt hittem, kiesek a fotelból. Mondtam valamit, de nyilván volt ennek egy szakkifejezése, de az nem volt a szótáramban. Ezzel most is sarokba lehetne szorítani. Nem csak magát a VERCS csoportot, hanem minket is, mint a véres kardot hordozgattak, ha kellett. De nagyon nem volt jó, hogy pl. 40 órában kellett dolgozni, és elvárták, hogy 40 óra tantermi óránk legyen, ugyanakkor közben felkészülni, beszerzést előkészíteni (a mindennapos tanításához akár napi szinten), adminisztrálni stb. kellett. Őrült nehéz harcok árán elértük, hogy 36 óra lett az oktatás, négy órán ment a céció. Egészségügyi intézmény volt az Intézet, és ennyi volt az óraszám. Ha legalább azt mondták volna négyszemközt, hogy „Figyelj, ne küldd az embereket napi 5-6 óránál több órára tanterembe, a többi legyen felkészülés és adminisztráció.” De semmi ilyen nem történt, és nagyon nehéz, megterhelő volt a munka emiatt.

A szétváláskor az akkori igazgató is harcban állt a VERCS vezetőjével, Névery Katalinnal, annyira, hogy valamilyen ötlet folytán kitiltotta az Intézetből. Azt hiszem, picit volt rá oka, mert Kati azt mondta neki, mondjon fel, mert alkalmatlan az intézmény vezetésére. Katit se kellett féltetni. A lényeg annyi, hogy a portás nem engedhette be Katit az épületbe. Az a nemzedék, akik ma is szereplői a látássérült emberek ügyeinek, szociális munkásként képződtek a Bárczin, megtanulták a jogukat, és demonstrációt szerveztek a Parlament elé. Ezt Göncz Kinga[6] megtudta, ő volt akkor a miniszter. Az Akadémia utcába, egy nagy terembe összehívta a résztvevőket azzal a céllal, hogy megegyezzenek, és elmaradjon a demonstráció. Az akkori igazgató is ott volt, őt is, Névery Katit is, és a fiatalokat is meghallgatták, akik kifejtették azt, hogy milyen szakmai munka zajlik a VERCS-en, mennyire fontos ez, őket, hogyan indította el a felsőoktatás felé, de nem kapja meg sem azt a figyelmet, sem azt a támogatást, amit érdemelne. Az igazgató részéről mindenféle ígéretek elhangzottak, hogy mi minden fog megváltozni. Göncz Kinga összefoglalta a helyzetet, és feltette a kérdést, hogy ez így mindenkinek elfogadható-e. Én is ott voltam, én nem tudok uralkodni a mimikámon, és amikor meglátott, jó hangosan szóvá tette „Úgy látom, Prónay Beának nem megfelelő. Elmondaná, hogy miért?” Elmondtam, hogy nem látok semmi garanciát arra, hogy ez tényleg így lesz. Egyébként nyilván tudta, hogy semmi garancia nincs, csak próbálta kifogni a lovakat a szekér előtt.

Megkérdezte a fiatalokat, köztük Fodor Ágít[7], hogy ugye holnap nem lesz demonstráció, de ők azt válaszolták, de igen, lesz. Rabolták az ő idejét, raboltuk mindannyiunk idejét, de arra nagyon jó volt, hogy a miniszter megtudja, mekkora feszítő van a rehabilitáció helyzete miatt. A Szempontosokkal voltunk magán meghallgatáson is Göncz Kingánál. Nyikes Fatime[8] volt akkoriban a Szempont elnöke, neki nagyon jó stílusa van, amivel el tudja magát fogadtatni, jól tudja érvényesíteni azt, amit szeretne elérni. Fatime napi szinten bejárt a Minisztériumba, és Maléth Anett[9] segítette elő a találkozást. Miniszter asszony megosztotta az információt, hogy hamarosan jön ki két pályázat, ami segíthetné a Szempont önállósodását. Az egyik infrastruktúra teremtő, a másik pedig humánfejlesztés. Ezek még nem a nagy uniós források voltak, 2006-ról beszélünk. Arra biztatott bennünket, hogy mind a kettőn induljunk, és ez is történt. Természetesen az infrastruktúrás pályázathoz rengeteg energia kellett, de végül nem nyert. Ez egy olyan időszak volt, amikor például az autista farmok meg tudták teremteni maguknak a helyet.

A humán pályázaton nyertünk, és ez elég volt ahhoz, hogy lehessen bérelni egy lakást, ahová ki lehetett költözni. Takarítónőre nem volt pénz, én takarítottam hétfőnként, törülközőt, csészét, poharat, asztalt stb. mi vittünk otthonról. Arra volt pénz, hogy szolgáltatassunk, de hogy mivel, arra nem. Nagyon nehezen indult a Szempont anyagilag, de akkoriban még nagyon kis pénzből is hegyeket lehetett mozgatni.

Sajnos nem javult a kapcsolat az Állami Intézettel. Az igazgatóváltásnál már nem Fatime volt az elnök, az új elnök és az új igazgató két erős egyéniség volt, akik nem nagyon ismerik a kompromisszumot, emiatt még jobban feszült lett a kapcsolat. Azt hittem, hogy igazgatóváltás után enyhülés, együttműködés lesz, ehelyett élesebbé vált a helyzet. Aminek aztán tudjuk, hogy mi lett az eredménye, ma már nincs Szempont. Bár kurátor voltam, szakmai szerepem volt csak a Szempontban, elsősorban az ambuláns szolgáltatás módszerének, kereteinek a kidolgozásában, pénzt nem vettem fel sosem, talán az első pályázat idején valamennyit. Szerepem volt abban is, hogy a Szemészeti Klinikával, Németh János professzor úrral jó kapcsolatot alakítottunk ki. Amikor nehéz anyagi helyzete lett az Alapítványnak, akkor átmenetileg ez a kapcsolat biztosított helyet a Szemészeti Klinikán két szobában az Alapítványnak. A „szép időkben”, a későbbi napi munkában, operatív tevékenységben már nem volt szerepem.

A főiskolai, oktatói munkából mi az, amit kiemelnél? Hány évig tanítottál?

A Főiskolán, később a Karon 4 hónap híján 30 évig voltam. Lilla, a lányom, most 34 éves, és a GYES után odamentem dolgozni. Még korábban, az Állami Intézetből pályáztam a Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézetbe, de azt nem tudta senki. Volt egy időszak, amikor sokkal több támadás ért, mint amennyi támogatást kaptam, akár belülről, a VERCS-ről is, és azt gondoltam, innen tovább kell lépni. Amikor a Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet átköltözött a Damjanich utcába 1981-82 körül, egybeesett azzal az időszakkal, amikor emberileg is sok támadás ért, de most erről nem akarok beszélni, mert el akarom felejtetni. Az a lényeg, hogy sikertelenül pályáztam, belső ember a saját tíflos feleségét szerette volna bevinni, és engem Méhes tanár úr[10] is nyírt, úgyhogy emiatt nem sikerült. Később Pálhegyi Feri[11] elment a református teológiára átmenetileg. A Bárczin ő volt az egyik látásos, Somogyi Vera[12], a másik látásos szakember pedig gyereket várt, és Lányiné[13] ott maradt a látás szakterületen szakember nélkül.

[7] Fodor Ágnes, jelenleg a Vakok és Gyengénlátók Közép Magyarországi Egyesületének elnöke

[8] Nyikes Fatime, szociális munkás, szervezetfejlesztő szupervizor, jelenleg a Buda-Környéki Látássérültek Közhasznú Egyesületének elnöke, amihez a Szemléletmód Rehabilitációs Központ tartozik

[9] Dr. Maléth Anett, gyógypedagógus és jogász, jelenleg az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Gyógypedagógiai Továbbképző Központjának szakmai igazgatója

[10] Dr. Méhes József főiskolai tanár, akkortájt a Tiflopedagógiai Tanszék vezetője és a Vakok Általános Iskolája igazgatója volt

[11] Dr. Pálhegyi Ferenc pszichológiát oktatott a Bárczin, a 90-es években volt tanszékvezető is az Általános Gyógypedagógia Tanszék élén, őt Zászkaliczky Péter követte

[12] Dérczyné Somogyi Veronika, aki később a Vakok Általános Iskolájának iskola pszichológusa, majd igazgatója volt

[13] Lányiné Dr. Engelmayer Ágnes, a Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet vezetője volt évtizedeken keresztül

Ő ismert engem, mert voltam nála, mikor pályáztam, meg azt hiszem, egyébként is tudta, ki vagyok. Fordítottam tesztet, annak kapcsán is találkoztunk még egész zöldfülű koromban. Az a lényeg, hogy behívott, és kérdezte, pályáznék-e, és én pályáztam. Én nem úgy dolgoztam a VERCS-en, hogy 7.30-kor bementem, és négykor kiesett a kezemből a toll, hanem ha négykor bejött valaki valamilyen problémával és az hatig tartott, hatig maradtam. A 90-es években már megvolt a gyerekeim, és ez nem volt könnyű helyzet. Aki egyszer bekerül a rehabilitációba, az érzelmileg ott marad. Nem volt könnyű döntés, végig kellett gondolni, hogy nem fogom tudni a gyerekeimet menedzselni, hogyha parttalan a munkaidőm. Nem volt kérdés, hogy 7-re nem akarom bevinni bölcsődébe a gyereket. Az Intézetben fél nyolc volt a munkakezdés, az igazgató a lépcső alján állt, és nézte az óráját. Ez nem vicc, komolyan így volt. Voltak cirkuszok pár perc késés miatt is. Tehát az összeegyeztethetetlen magánélet is hozzájárult, hogy pályáztam.

Kezdetben nem volt más tárgyam, mint a látássérültek pszichológiája és pszichodiagnosztikája. Próbáltak pszichodiagnosztika gyakorlatba is bevonni, de az nagy stressz volt nekem, mert a gyerekeket rosszul értem. A gyerekintonáció, artikuláció teljesen más, mint a felnőtté, 3-4 éves gyerekekkel nagyon nehéz megértetni, hogy beszélj úgy, hogy én is értem. Az iskolásokkal már tudtam diagnosztika gyakorlatot csinálni például a látás szakirányon, de amikor ismeretlen okból hoznak gyereket vizsgálatra, és a gyerekek nem érted a beszédét, az nagyon stresszes helyzet. Az a lényeg, hogy megúsztam a diagnosztika gyakorlatokat, csak a saját szakirányosaimat kellett csinálni, ez példa nélküli volt akkoriban az Intézetben, mert mindenki vizsgált állandóan. Készült éppen a reformtanterv, szerintem a legjobb tanterv volt, mióta én a gyógypedagógiai képzésre rálátok, és ez alapvetően megváltoztatta a képzés szerkezetét. Attól kezdve terápiás szakirányon rehabilitációs órákat tartottam, nagy óraszámom volt. Tájékoztató-közlekedést, mindennapost tanítottam, és azért volt nagy az óraszám, mert egyéniben tanultak, pl. Csákvári Judit, Komlósi Andrea, Németh Ildikó a rehabilitációhoz kötődik ma is többféle módon. Aztán a reformtanterv megszűnt, de addigra én már elvégeztem Varsóban a rehabilitációs képzést Gadó Mártával[14] együtt, aki az egyetlen svéd diplomás látás rehabilitációs szakember, és úgy döntöttünk, hogy bevisszük a tanár szakirányba is ezeket a rehabilitációs tárgyakat. Rengeteg tárgyat tanítottam már, mert oktattam környezeti adaptációt, vagyis akadálymentesítést, annak a jogi hátterét, Feuerstein féle tanulásfejlesztést, siketvaktságot stb., a tárgyak száma folyamatosan nőtt és az óraszámom mindig változott a tantervekkel együtt. Még a múlt félévben is tanítottam az Együttműködés a családdal tárgyat is, ami csak pár éve van a palettán, volt idő, amikor több mint 10 tárgyam volt. Mondták is, például a pécsi egyetemen, miért vállalok ennyit, én is éreztem, hogy három-négy tárgynál többet jól karbantartani lehetetlen, és akkor még nem beszéltünk az Elemi Rehabilitációs Szakirányú képzés létrehozásáról, tananyagfejlesztéséről, szervezéséről és saját órák megtartásáról (erről még később).

Több publikáció, könyvszerkesztés is kapcsolódik hozzád, mi az, ami a számodra a legfontosabb ezek közül?

Ha az elemi rehabilitációról beszélünk, akkor a nagy elemi sorozatban van olyan, amit én írtam, de az alapvetően szervezői-szerkesztői munka volt. Igen, az a rehabilitáció szempontjából nagyon jelentős. Az összesen 10 kötetből hetet szerkesztettünk, mert kettőt Billédi Katalin[15] és Csákvári Judit[16] csinált. Egy kötet van még, egy fordított kötet, bár az is szerkesztett, mert nem minden fejezetét fordítottuk le. A 10 kötetből 4 olyan, amit kollégák írtak, 6 fordításgyűjtemény. Összeszedni azt, hogy mik jelenjenek meg a fordításkötetben, megtalálni azokat az embereket, akik vállalják, hogy írnak a magyar kötetbe, az nem volt kis feladat. Ráadásul beszerzéseket kellett intézni, Vámhivatalba járni. Jelentős, örömteli dolog volt, de nem teljesen felhőtlen. Ez egy pályázati munka volt, nagyon későn nyitották meg a forrásokat, május végén, de a kéziratot már augusztus elsején le kellett adni.

[14] Dr. Gadó Márta, tiflopedagógus, látás rehabilitációs szakember, későbbiekben a Látássérültek Pedagógiája Tanszék vezetője volt

[15] Dr. Billédi Katalin, egyetemi docens, jelenleg a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar oktatásfejlesztésért felelős dékánhelyettese

[16] Dr. Csákvári Judit, gyógypedagógus-klinikai szakpszichológus

Akkor még nem volt engedélyeztetve a fordítás stb. Úgyhogy végül is a fordítók részletes rezüméket készítettek a lefordított anyagokból, mert szó szerinti csak abból az egy, nagy mindennapos kötetből lehetett, amire megkaptuk az engedélyt az American Foundation for the Blind kiadótól. Két fordító fordította, az egyik jó fordító volt, a másik nagyon nem ismerte a szaknyelvet, és az idő rövidsége miatt nem is tudott beletanulni, itt rengeteg volt a lektori munka. Nem volt egyszerű az élet a nyomdával sem, be voltunk kényszerítve egy bizonyos nyomdába, ami végül jól sült el, mert szeptemberre mindennek kész kellett lenni, és ők rugalmasnak bizonyultak. Zárt a projekt, és el kellett számolni, szóval nagyon nehéz menet volt. De két olyan hallgatóval dolgoztam, akiket ismersz is, Kiss Szilvivel meg Grósz Judittal, hát velük lehetett dolgozni. Ők hallgatóként vettek részt ebben a munkában, de nem a szerkesztésben, hanem minden másban, beszerzésben, a háttér menedzsmentben.

Számtalan dolgot lektoráltál is.

Igen, a VÁI kiadványokhoz szakmai kontrollerként is volt némi közöm, elsősorban lektori, ami kifejezetten csak a személyemhez kötődő tevékenység volt. Szerintem azok is nagyon jó színvonalú anyagok, azt is lehet mondani, hogy hiánypótlók. Szándékosan úgy választottuk ki a tematikát, hogy magyar nyelven csupa újdonság legyen. Jól dolgoztak vele a kollégák, akkor ugyan úgy éreztem, hogy nagyon megterhelte őket, de a szakmai fejlődésükben jelentős lépés volt. Azt gondolom, hogy azok a kötetek nagyon jók, csak a fordításkötettel van gondom, mert az nem elérhető elektronikusan.

Korábban említetted a hollandiai utadat. Volt más külföldi tanulmányút, amin részt vettél?

Hollandiában ösztöndíjas voltam majdnem egy évig egy rehabilitációs intézményben, az nagyon szuper volt, de sok mindent szakmailag ott nem tanultam, viszont az attitűd, a kliensekkel való kapcsolati viszony, az ambuláns ellátás, otthontanítás rendszere nagyon tanulságos volt. Aztán három évig jártunk Gadó Mártával Varsóba rehabilitációt tanulni, egy posztgraduális képzésbe. Az nagyon nehéz időszak volt, sokat kellett utazni és tanulni is. Az ember azt hitte, hogy mindent tud, és akkor kiderült, hogy az a minden, amit tud, nagyon sok szempontból már meghaladott, vagy legalábbis lettek új alternatívák. Ez azért nagyon jó, mert a kliensek is sokfélék, és alternatívákat kínálni hatékonyabb tanuláshoz vezet, mintha egyvalamit sulykolunk. Jó képzés volt, több nagynevű amerikai oktató is tanított. Például a Journal of Visual Impairment & Blindness, ami az American Foundation for the Blind kiadványa, az egyik legrangosabb folyóirat a látássérülés területén, azt hiszem, négyszer jelenik meg egy évben, ennek akkoriban és sokáig a főszerkesztője Duane Geruschat, például tanított minket. Azt hiszem, három alkalommal jött át az USA-ból Varsóba tanítani. Nagyon izgalmas dolgokat tanított, még öt amerikai oktatónk volt ezen kívül, abból az egyik Varsóban élt. Volt egy lengyel származású amerikai oktató is Janusz Preis, ő volt az ötödik. A rehabilitációs képzéssel rendelkezők közül vannak, akiket úgy hívunk, hogy a varsósok. A Vakok Iskolájának tájékozódás-közlekedés tanáraiból 8 fő és két gyengénlátó gyerekekkel dolgozó gyógypedagógus végzett a varsói egyetemen egy másik képzést. Janusz Preis kifejezetten gyerekekre koncentrálni képezte ki ezt a 10 embert TK-ból. Többen, akik tőle tanultak, nagyon elkötelezettek mellette és a módszere mellett. Ő sajnos már nincsen közöttünk.

Más ösztöndíjam, hosszabb tanulmányutam nem volt, de részese voltam a Tájékozódás és Közlekedés Tanárok Európai Közössége konferenciáinak, az O&M Szemináriumoknak, lehet, hogy még mindig szervezik. Én azt valamikor 2000 körül eleresztettem, Somorjai Áginnak[17] adtam át, lehet, hogy ő jár még ezekre a szemináriumokra, ha egyáltalán vannak még. Aztán van a Nemzetközi Tájékozódás és Közlekedés Tanárok konferenciája (IMC), idén is lesz, de ezeket mindig „egzotikus” helyekre szervezik pl. Sao Pauloba, Új Zélandra stb., ahová én a költségek és szponzorok híján sose jutottam el, csak 1982-ben, Bécsbe. Ez egy izgalmas történet egyébként, mert Halász Zsuzsával és Csattos Mártával akartunk menni, de a minisztériumból nem engedélyezték. Csak Bécsig akartunk utazni, csupán útlevelelre lett volna szükségünk, semmi másra. Mindenki meg tudta oldani a szállást, a koszt-kvartélyt, a konferencia ingyen fogadott volna minket, de nem kaptunk útlevelet.

[17] Somorjai Ágnes, gyógypedagógus, rehabilitációs tanár, Vakok Iskolájának intézményvezetője

Az én útlevelemben volt egy látogató pecsét, mert azon a nyáron el akartam utazni, ami végül nem jött össze, de a pecsét még érvényes volt. És képzeld el, úgy adták vissza az útlevelet a minisztériumban, hogy meg ne próbáljak ezzel a pecséttel elmenni. Hát én megpróbáltam. Szerencsére, mert találkoztam egy férfival, akit egyébként Csattos Márta ismert egy német nyelvű továbbképzésről Sonnenbergből, Németországból. Ez a férfi, Bill Waulters, aztán a holland ösztöndíjam idején a koordinátorom lett (abban az intézetben úgy hívták a szupervízort), Loo Erfben, Apeldoornban. Nagyon vicces volt, mert nem tudtam, hogy ő hol dolgozik. Márta küldött velem valamit neki, emiatt meg kellett keresnem a tömegben, és közöltem vele, hogy beadtam egy pályázatot egy bizonyos holland intézetbe. Elkezdett nevetni, hogy ő ott dolgozik. Ez azért volt nagyon szerencsés, mert, ahogy említettem, ez egy alapítványi intézmény volt, az állami ösztöndíjkeretbe ők nem nagyon fértek bele. Ha akkor Bill-lel nem találkozom, lehet, hogy egy tollvonással elintéznék az alapítványnál, mert nem fogadnak állami ösztöndíjast.

Képzeld el, akkortájt még azt hitték a hiányos felmérések miatt, hogy 10 millió vak él a világon, beleértve a látássérült embereket is. Amikor ott ültem a gyönyörű nagy konferenciateremben, az UNO Központban, arra gondoltam, hogy Úristen, egy Magyarországnyi, ez rengeteg ember, szörnyű nagy szám. Ez volt 82-ben, és 89-ben készített a WHO egy komolyabb felmérést, ennek eredményeként kiderült, hogy már akkor sokszorososa volt a látássérült személyek száma. Nagyon meg is döbbenek, meg is riadtak, majd a későbbi felmérések adták az alapot a WHO programhoz a Látás2020-hoz, melynek célja volt a megelőzhető látássérülés visszaszorítása a Földön.

Sok helyen jártam, de azok nem kifejezetten rehabilitációval kapcsolatosak voltak, de előfordult az is, hogy szerveztem a SVOE-nak siketvakos rehabilitációs intézménylátogatást Hollandiába. Olyan tanulmányutakon, mint amik a TÁMOP-ban voltak a VÁI-ban, nem voltam. Inkább konferenciákra kaptam támogatást a Kartól, de az USA-ba is eljutottunk OTKA kutatás segítségével, amikor a bostoni Perkinsben, a California School for the Blind-ban stb. is jártunk, a sűrű 10 nap alatt.

Nem ösztöndíj, nem tanulmányút volt, de tanítottam Jordániában az ammani German Jordan University-n rehabilitációt. Nagyon érdekes tapasztalat volt egy olyan országban tanítani, ahol a hosszú fehérbot ismeretlen, nincs gyógypedagógus képzés és a fővároson belül is vannak legelők. Komoly kihívás volt pl., hogy a járdák keskenyek és tele vannak akadállyal stb.

Azt is megemlítem, hogy az ICEVI-Europe[18] elnökségi tagja vagyok, és egyben a pszichológus konferenciákért és a rehabilitációs szakmacsoport vezetésért felelős. Ehhez kapcsolódott az első rehabilitációs konferencia megszervezése, lebonyolítása. A konferencián elhangzott előadások ma is elérhetők a honlapon[19].

Vannak terveid a jövőre nézve, a szakmához kapcsolódóan?

Két, az NSZI-hez kapcsolódó dolog van, az egyik, hogy pont most reformáljuk a rehabilitációs képzést. Látod, ez eddig nem került szóba, én igazából a szakmai életem csúcsának a rehabilitációs képzést éreztem, és a mai napig az egy borzasztó nagy fájdalom, hogy ez a képzés sokáig nem működhetett. Mindenféle tekintetben sokat fektettem ebbe a képzésbe, és nem csak munkában. Párhuzamosan zajlott a Ph.D-mal, és azt rendesen megakasztotta (emiatt egy cc. 200 oldalas dolgozat hever 5 leadott példányban a PTK-n és egy a polcomon). Szóval próbáljuk megreformálni a képzést, gyökeresen nem változtatunk, tartalmilag és az oktatók szempontjából alakítjuk át elsősorban, ez egy nagy falat, és mindjárt lejár a határideje. Nem vállaltam a képzés szakmai vezetését, mert ez 2024-ben fog realizálódni, akkor már 70 éves leszek, és köszönöm szépen, nem vállalom akkorra munkát.

[18] ICEVI-Europe – látássérült személyek oktatásával és rehabilitációjával foglalkozó nemzetközi szervezet

[19]<https://lareszegyesulet.hu/icevirc2019/program/>

A rehabilitációs képzés szakmai vezetése nagyon megterhelő dolog. Sok helyről sok embert, gyakorlatvezetőt beszervezni, beosztani, az ütközéseket elkerülni, ezt kontrollálni örületes munka és nagy felelősség. Úgy néz ki, hogy Gombás Juci[20] vállalja, merthogy a szakmai vezetőnek ELTE-snek kell lenni, tehát én is csak úgy lehetnék, mint aki a létrehozója volt ELTE-n, és aki már nincs állományban. Nagy probléma, hogy a felsőoktatás nincs megbecsülve, megfizetve, például Csákvári Judit is elmegy szeptembertől. Ebből a pénzből nem tudja fenntartani magát és megoldani a gyerekei oktatását. Veress Éva van még benne a tantervfejlesztési munkában, Éva is kérdéses, mert elküldték fizetés nélküli szabadságra a pandémia okán, és ezt érzelmileg nehezen viselte. Pajor Emese a szakirány felelős szakcsoportvezető, de ő nem rehabilitációs szakember. Öten vagyunk ebben a munkában, ketten már elkészítették a saját tematikájukat, hárman meg azon nyűglődünk, hogy többen nem vállalják az oktatást, nincs, aki helyettesítse őket. Nehéz helyzet, egy csomó tárgy az én nevemen volt, de én már nem vállalom a tanítást, legfeljebb mindennapos órákat fogok vállalni.

Van még egy tankönyvcsalád készülóban, ami az NSZI-hez kapcsolódik. Nincs vele semmi baj, leszámítva, hogy a kapacitásom már nem olyan, mint régen, és más úgy bevonni embereket, hogy már nem vagy tanszékvezető (az elemi kötetek idején az voltam), és mindenkinek van főállása valahol, a szabadidejükben vállalkoznak erre, így lehet őket felkérni.

Gazdag szakmai életutad után mit üzennél a látássérült emberekkel foglalkozó szakembereknek?

Folyamatosan karban kell tartani az ismereteket, nem lehet kényelmesen hátradőlni a fotelben, hogy én ezt már tudom. Fejlesztenie kell magát mindenkinek, mindenféle tekintetben, néha az alapkészségekben is, nem csak a szűken értelmezett rehabilitációban. Nagyon sok minden nincs még megoldva és ellátva, ezekért harcolni kell. Az idősök csak szórványosan ellátottak, a hálózati találkozón is kiderült, hogy idősotthonokban rengetegen vannak, akiknek ott is kellene szolgáltatást nyújtani. De az egy egészen új műfaj, erre fel kell készülni szakmailag is, meg a szervezése is nagyon más. Üzenem, hogy képezzék magukat, és az ellátatlan területeket próbálják meg bevonni a szolgáltatási körbe, és készüljenek fel rá, hogy az jól menjen. A rehabilitáció nem úgy működik, hogy mindent tudunk, kirázunk a kisujjunkból, minden alterületnek megvan a maga specialitása, a populáció folyamatosan változik, fel kell készülni a változásokra, szembe kell nézni a kihívásokkal.

Köszönöm az interjút!

Interjút készítette: Falvai Rita

2022. június 20.

Interjú Dr. Tolnayné Csattos Mártával, a Vakok Állami Intézete VERCS, majd ERC volt vezetőjével

Miért lettél gyógypedagógus?

Akkor, amikor a pályaválasztásra került sor, gyengénlátó voltam, és a pályaválasztási tanácsadáson ezt ajánlották, ami akkor nem tűnt nagy perspektívának, viszont szerettem volna mindenképpen továbbtanulni. Abban bizakodtam, hogy szakfordító lehetek majd, mert a nyelvek iránt érdeklődtem, de hát ez az út adódott. Így kerültem a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolára, de tulajdonképpen nem tudtam, hogy mit választok. A családomban sok pedagógus van, de az osztálytanítói szerep nem annyira vonzott, így reménykedtem, hogy valami másfajta lehetőség is rejlik ebben.

A tiflopedagógia választása a gyengénlátásodhoz kapcsolódott?

Ez adott volt, mert akkoriban ez nagyon-nagyon szűk terület volt. Megírtam a felvételit, be is kerültem, de amint kiderült a tanulmányi osztályon, hogy nem látok tökéletesen, ez azért elég nagy port kavart fel. Sérült embereket akkoriban nem szívesen vettek fel. Tulajdonképpen én ezért is kerültem levelezőre, és ezért is kezdtem el dolgozni az első perctől kezdve a Vakok Állami Intézetében, mert a főiskola biztosítva szerette volna látni, hogy nem állás nélküli gyógypedagógust képez.

Milyen érzés volt ez neked? Hiszen szinte kilöktek a munkaerőpiacra.

Hát nem volt könnyű, a Hungárián kezdtem képesítés nélküli gondozónőként, és ez nem volt egy könnyű terep. Aztán megkönyörült rajtam az akkori főnököm és áthelyezett a szociális foglalkoztatóba, ahol én voltam a VÁI első foglalkozási rehabilitációs szakembere; Libero pelenkát csomagoltunk a látássérültekkel.

Ez meddig tartott, mikor kerültél gyógypedagógiai területre?

Volt egy fordulat 1977-ben, akkor még a SZIK alá tartoztunk, Dr. Poór Sándornak hívták az akkori igazgatót. Hívatott, és azt mondta, hogy "Elvtársnő, elemi rehabilitáció lesz, és Ön fogja csinálni". Én azt válaszoltam, hogy "Poór elvtárs, rendben van, de nem tudom, mi az az elemi rehabilitáció." Mire azt válaszolta, hogy ő sem, de az angolai törzsi háborúban megsérült katonák már betöltötték a szocialista országok összes elemi rehabilitációs központját, és Magyarországra is fognak kerülni. Mivel beszéltek nyelveket, úgy gondolják, hogy majd én beszerezem a szakirodalmat, és kialakítom a módszertant.

Hogy érintett ez? Nem akármilyen felelősséget ruháztak rád.

Sokkszerű volt, és utána az is, hogy kiderült, az nem úgy van, hogy egy szocialista országban beszerzel szakirodalmat. Családi meg baráti kapcsolatok révén azért eljutottak a leveleim Angliába, Nyugat-Európába, de hát mindenütt nagyon udvariasan lepattintottak, és szakirodalom helyett prospektusokat küldtek. Akkor aztán beizzítottam az egész baráti körömet, hogy aki saját valutakeretből külföldre utazik, menjen el egy rehabilitációs központba, és hozzon nekem további prospektusokat. Én magam is a fizetésemet összespórolgatva az akkori lehetőségeknek megfelelően utazgattam, bekunyeráltam magam egy-egy elemi rehabilitációval foglalkozó intézménybe, kicsit hospitálhattam, így kaptam szakirodalmakat. Az akkori vőlegényemmel, aki akkor még repülőgép-szerelő tanuló volt, a prospektusokból kifundáltuk, hogy milyen eszközök lehetnek azok, amiket látunk a képeken, és ő a műhelyben megcsinálta. Az ERC-en még mindig vannak olyan eszközök, amiket ő készített a repülőgép-szerelő műhelyben.

Milyen eszközök ezek?

Tapintást felmérő és fejlesztő eszközök. A másik nagy lehetőség akkor adódott, amikor az akkori igazgató helyettes Imreh Emília, egy szurdopedagógus, aki sokáig a váci Siketek Intézetének volt az igazgató helyettese, mellém állt és szakmai tanácsokkal támogatott. Mivel az angolaiakról kiderült, hogy nemhogy franciául nem beszélnek, amit a tolmácsuk használt, de még portugálul sem tudtak, ami a hivatalos nyelvük lett volna, törzsi nyelven beszéltek csak.

Első feladatként meg kellett tanítani őket magyarul. Az igazgatóhelyettes segítségével, azzal a módszerrel, ahogy a siket gyerekeket tanították annak idején beszédre (akkoriban ez nagyon fontos volt), ezeknek a srácoknak megtanítottuk az alapszókészletet. Közben én elmentem Chemnitzbe, ami akkor még Karl Marx Stadt volt, egy hosszúbot-tréning tanfolyamra, és rengeteg ötletet kaptam. Ettől kezdve már nem annyira sokkoló, mint inkább inspiráló volt a kihívás. Tehát nagyon sok mindent kipróbálhattam, és a mai hallgatóknak és a fiatal kollégáknak is ezt szoktam mondani, hogyha van elhivatottságod és intuíciód, akkor azokra érdemes hallgatni.

Ezt az egészet egyedül indítottad el?

Tökéletesen egyedül voltam, támogatott ugyan az igazgató helyettes, de az effektív munkát én végeztem. Akkoriban a Vakok Szövetségének volt egy szakmai vezetője, Daru Gerőné, aki nagyon felháborodott, hogy az angolaiakat támogatjuk, de magyarokat nem elemi rehabilitálunk, és ezért néhány magyar embert is delegáltak a Vakok Intézetébe. A szakmai vezető a lehetőségeihez mérten, támogatta szakmai munkámat: a Vakok Szövetségének lehetősége volt utazásra, így eljutottam konferenciákra Olaszországba, Németországba, Ausztriába, szocialista országokba, és tudtam érintkezni szakemberekkel.

A főiskolától kaptál valamilyen segítséget?

Bárczi nem tudott segítséget nyújtani, mert ők sem értettek semmihez, ami a felnőttkorúak elemi rehabilitációjára vonatkozott. Egy említésre méltó esemény történt csupán, 1978-ban Göllész Viktor kiadott egy egyoldalas kiadványt, amiben javaslatot tesz arra, hogy legyen Magyarországon elemi rehabilitáció. Én meg már a szakdolgozatomra készülve eldöntöttem, hogy amit eddig csináltam, azt megpróbálom összegezni egy szakdolgozatban. Amihez tehát hozzájutottam – a szakirodalmi anyagokhoz és amikre jutottunk –, próbáltam összegezni. Pálhegyi Feri volt az opponensem, nagyon aranyos volt, minden alkalommal, amikor tanácsot kértem tőle, akkor azt mondta, hogy „Márta, maga ehhez sokkal jobban ért, de biztos nagyon jó lesz!” A területhez nem értett, de segíteni szeretett volna, és bátorító szavaival, a formai követelményekre vonatkozó instrukcióival valóban segített is. Kemény Feri is akart segíteni, de ő aztán az első nagy lendület után, ahogyan engem a Bárczira orientált, belevetette magát a szociális szervezői szakba, így neki nem volt már erre ideje.

Hogy fogadták a szakdolgozatodat, hiszen ez akkortájt egy nóvum volt.

Igen, az volt, s hiszem, hogy részben ez inspirálta a döntéshozókat, hogy létrehozzanak egy elemi rehabilitációs központot: a Vakok Intézetében, a régi épület első emeletén lakószobákat szüntettek meg. Nagy hét-nyolcágyas szobák voltak, és ezek helyére került a VERCS, humánerőforrást is szereztek hozzá. Akkor már lehetett tudni, hogy Prónay Bea lesz majd a VERCS vezetője, de még egy évet nevelőtanárként a Vakok Iskolájában dolgozott. Akkoriban szűnt meg az első vakvezető kutyakiképző Csepelen, de nem látok rá arra, hogy miért. Onnan került át a kutyakiképző vezetője, Fehér Gyula, aki mozgástrénerként dolgozott a csoportban, és a SZIK-ből jött át egy szociális szervezőként végzett munkatárs, Balogh Gyuláné, szociális munkásnak. Tulajdonképpen a VÁI így jutott gyógytornászhoz és pszichológushoz is, akiket az alapfeltételekhez kaptunk. Nagyon jó volt, hogy két egészségügyi dolgozó is csatlakozott a szakmai teamhez, az egyik képesítés nélküli gondozó volt, a másik egy ápolónő. Ők két műszakban látták el a gondozói feladatokat, illetve egyszerű gyakorlást is végeztek a lakókkal. Az első tanfolyam 1980. április 1-én indult el.

Említettél néhány külföldi utat, volt még lehetőség ezután külföldi utakon részt venni?

Igen, nagyon jó munkakapcsolatom volt Prónay Beával, és ha voltak hivatalos lehetőségek, általában német nyelvterületen, akkor mentünk továbbképzésekre, konferenciákra. 1987-ben elnyertem egy amerikai ösztöndíjat, ez csodálatos módon szakadt rám. Minden intézménynek delegálni kellett valakit, aki tudott angolul, Bea éppen abban az évben utazott el Hollandiába egy ösztöndíjra, és akkor engem hívtak felvételizni. Meg voltam róla győződve, látva azt a hatalmas tömeget, akik pályáztak, hogy biztos nem kerülök sorra. Végül is a szemtelenségem vitt ki engem Amerikába. Cleveland-Ohióból kaftános zsidó bácsik jöttek, akik nagyon helyesek voltak. Beszélgettünk, és elmondták, hogy az ösztöndíjnak mi lett volna a lényege. Van egy kulturális része, családoknál laksz, megismered az ottani kultúrát, és egy szakmai része, hogy a szakterületeden dolgozol. Azt is mondták, hogy nem tudják, mi az az elemi rehabilitáció, és megkérdezték, nem lenne-e kedvem New York környékén valamilyen diáktáborban táboroztatni. Mondtam, hogy ahhoz nem lenne kedvem, mert ha nem tanulhatok, akkor nem látom értelmét az utazásnak, én nem nyaralni készülök. Utólag, amikor már elnyertem az ösztöndíjat, a csoportvezetőm mondta el Amerikában, hogy ezeknek a bácsiknak annyira tetszett ez, hogy elhatározták, ha addig élnek is, szereznek egy helyet. Így jutottam ki 1987-ben Kalamasoo Michiganbe, ami az első olyan város Amerikában, ahol elindították a rehabilitációs tanárképzést. Ott az egyetem tanszékén tanultam, az alapképzés pedagógusképzés, a mesterképzésen képzik a rehabilitációs területekre a hallgatókat. Ketté is válik, van a mozgástréner képzés és a rehabilitációs tanárképzés. Ha jól tudom, most már van egy külön terület, az optometriai képzés, ami a speciális látássérülésekre vonatkozó látástréninget jelent pl. az agyi eredetű látássérülteknek, illetve az időskori makula degenerációs személyeknek, akiknél az alapvető, a basic elemi rehabilitációs technikák nem alkalmazhatók. Elméleti és gyakorlati képzést is kaptunk, meg dolgoznunk kellett pár hetet az ottani rehabilitációs központban.

Lansingben volt egy tábor, azt hiszem, ezt most úgy nevezik a Vakok Iskolájában, hogy integrációs tábor: olyan gyerekek, akik integrációban tanultak, pár hétre eljöttek oda gyakorlati képzésre, Braille, informatika és bottechnika fejlesztést végeztek. Addig csupa pozitív élményem volt, a táborban kaptam egy negatív élményt. Volt egy kiskamasz lány, aki nagyon utálta, hogy ezekben részt kell vennie, és azt mondta nekem, hogy „Hát asszonyom, maga olyan rosszul beszél angolul, hogy sajnos egyetlen szavát sem értem, nem tudom az instrukcióit követni.” Lehet, hogy a kamaszok hasonlóan működnek minden földrészen?

Amerikából hoztam haza egy csomó olyan ötletet, amit aztán a VERCS-en, a TÁMOP projektben megcsináltunk. Egy jó néhány ötlet nem valósult meg, de még reménykedem, hogy majd egyszer meg fogjuk csinálni. Nekem nagyon tetszett ott a rehabilitációs busz, egy csuklós buszt alakítottak át rehabilitációs busszá, és a felzárkóztatásra váró területekre egy-egy hétre kiment a stáb. Mondjuk, mintha most Magyarországon elmennénk Szabolcs vagy Borsod megye legszélére. Ezt még jó lenne megcsinálni, hátha...

Említetted, hogy a TÁMOP projektben sok minden megjelent, amit szeretnél volna, hogy megvalósuljon. Ejtene erről néhány szót?

Azzal kezdődött az egész, amikor hazajöttem fél év után, kaptam egy felkérő levelet Susann and Paul Ponchillia-tól. Mindketten doktorok, Paul még kutató biológusként szerezte a doktorátusát (egy vadászatban valaki nem jól célzott, akkor veszítette el a látását, ezért kellett pályát módosítania), Susan rehabilitációból doktorált. Paul hosszú éveken át, egészen a nyugdíjazásáig a rehabilitációs tanszék tanszékvezető professzora volt. Számtalan publikáció jelent meg a tollukból a látássérültek rehabilitációja kapcsán.

Szóval küldtek egy felkérő levelet, miszerint írnak egy átfogó, mindennapos tankönyvet, és erre választanak a világ minden részéről egy-egy rehabilitációs szakembert a nemzetközi szaktekintélyekbe. Engem is beválasztottak oda, és ennek nagyon örültem. Nem azért, mert többet értettem volna a szakmához, mint ők, hanem azért, mert Norvégiától Új-Zélandig mindenféle rehabilitációs szakember ott volt ebben a szaktekintélyben, és az egy valódi team munka volt, ahogyan a könyv megjelent. Egyébként a rehabilitációs tanárképzésben aztán le is fordítottuk, megkaptuk a copyright jogot.

Akkor továbblépek, tehát mik azok, amik megvalósultak? Egyrészt már széleskörű spektruma lett az agyi eredetű látássérültek rehabilitációjának. Amikor a VERCS vezetője lettem a 2000-es évek közepén, kapcsolatokat szerezve, a fiatal kollégáknak lehetőséget biztosítottam arra, hogy a csepeli rehabilitációs kórházban, az OORI-ban, aztán neuro-ophtalmológussal konzultálva, hospitálva egy kicsit beletanuljanak ebbe a szerephez. Így került pl. Varga Gabi is bele. Mire jött a projekt, addigra már neki is voltak ismeretei, és akkor egy team kidolgozta, tulajdonképpen összegezte mindazokat a tapasztalatokat, amiket az agyi eredetű látássérültek rehabilitációjában már szereztünk, és szakirodalmi hivatkozások révén jött létre szerintem egy nagyon színvonalas módszertani könyv.

Az időskorúak elemi rehabilitációja megint nagyon lényeges, mert elismerve azt, hogy a SVOE ért elsősorban a siketvakok rehabilitációjához, de ugyanakkor az időskor következtében bekövetkező látás- és hallássérülés egészen más terület. Ehhez is az összegyűjtött tapasztalatok és a szakirodalom felhasználása révén íródott egy módszertani könyv.

Volt egy kis csapat, akik a mozgássérültek elemi rehabilitációjával foglalkoztak. Korábban Szuhaj Misi felesége, aki konduktor, sokat konzultált ezekkel a kollégákkal, meg hát a saját tapasztalataikat is felhasználták. Azért volt néhány olyan személy az intézetben, aki megvakult, és kerekesszékre került baleset vagy operáció következtében, és bizony többekről is elmondható az, hogy művétaggal felálltak és önállóan, fehér bottal közlekedtek. Vagy kézsérülésük, vagy stroke következtében bekövetkezett féloldali bénulás kapcsán adódó problémáik voltak, ezek szintén ebben a módszertani füzetben foglalmazódtak meg.

Nagy álmom volt az, amit szintén Amerikában láttam: vak nők is patchwork-öztek, hogy valami hasznos elfoglaltságuk legyen. 50 éves korban már nem fognak pályát változtatni, de fontos, hogy valamit csináljanak. A kollégák még publikáltak is a GYOSZE-ban a varrógéphasználat speciális technikáiról. A barkácsolás speciális technikáira vonatkozó alapötlet is Kalamazzooból származik, a tapasztalatokat összegző kiadvány szintén említésre méltó.

Volt, amit nem Amerikából hoztam, ez egy családi termék tulajdonképpen, a csecsemőgondozás. Mivel a férjem szülészorvos, egy csomó sérült ember, nemcsak látássérültek, mozgássérültek is hozzámenekültek, mert ő nem a paraszolvenciából élt, hanem a közalkalmazotti fizetéséből, és ezért bármilyen beteget elfogadott. Nagyon meghitt kapcsolat alakult ki a látássérült anyák és öközött, csak aztán jött a nagy csalódás, mert megszületett a kisbaba, és ettől kezdve ő már nem tudott segíteni. Ez már nem az ő területe volt, és akkor támadt az az ötlete, hogy megad egy telefonszámot, aki esetleg tud nekik segíteni. A telefon végén én voltam.

Hát nem mondhatom azt, hogy a teljesen vakok csecsemőgondozási technikában olyan nagyon profi lettem volna, de meglátogattam az anyukát, kitaláltunk valamit, vagy én találtam ki valamit, akkor ő azt kipróbálta, találkoztunk, konzultáltunk, és így egy hatalmas nagy tapasztalati anyag gyűlt össze. Arról nem beszélve, hogy nekem is van négy gyermekem, közöttük ikrek is, és én magam is gyengénlátóként gondoztam, neveltem őket. Arra gondoltunk, hogy gyűjtünk nemzetközi szakirodalmat is, de jött a nagy pofára esés, mert egyetlenegy sem találtunk. Összesen egy olyan amerikai könyv volt, amiben egy amerikai látássérült anyuka összegezte a saját gyereknevelésből adódó tapasztalatait.

Ezek szerint egy újabb olyan területre tévedtél, amit nem dolgoztak fel a látássérült személyek elemi rehabilitációjában.

Igen, Spanyolországban is nagyon vágytak erre, Amerikában meg kifejezetten boldogok voltak, hogy van valamilyen leírás. Született egy tájékoztató kiadvány, ami azoknak a szakembereknek szólt, akik kétségbe esnek attól, hogy gyereket akar vállalni egy látássérült, mert mi lesz, most már két embert kell gondoznia a környezetnek. Tehát egyszerű nyelven íródott, a lényege, hogy a látássérült képes rá, csak abban kell megerősíteni, hogy „Tudod ezt, ne félj tőle.” A másik pedig egy módszertani kiadvány volt, amiben összegeztünk, ehhez már hívtam magam mellé fiatal szakembereket is.

Egyébként is mindvégig az volt az ars poeticám, hogy nem magamnak kell megtartani a tudást, hanem mindig be kell vonni szakembereket, legyenek társpublikálók. Mire nyugdíjba kerültem, minden tudásomat szétszortottam és visszavonultam. Nem az volt a lényeg, hogy én legyek az ismeretek egyedüli tudója, hanem az, hogy a tudást továbbadjam, megosszam, és ők továbbfejlesszék ezt. Azért is örülök, hogy sokan részesültek ebben, mert végül is a VERCS egy inkubátor volt, a jelenlegi szakmai gárdának a 80 %-a tőlünk indult. Visszatérve a csecsemőgondozáshoz, két kis kolléganővel közösen alakítottuk ki a csecsemőgondozás módszertanát, egy olyan módszertani könyvet, amit ha valaki kézbe vesz, akkor abból már biztonsággal elkezdheti.

Ha jól tudom, ez angolul is megjelent azzal a céllal, hogy külföldre is eljusson.

És el is jutott, azért nem olyan mértékben, ahogy lehetett volna. Büszke vagyok rá, hogy éppen Kalamazzoo Michigan egyetemének tanszékvezetője igényelte a legtöbb példányt.

Most nagyon boldog vagyok, hogy nyugdíjasként is – tegnap óta vagyok az –, taníthatok. Kitaláltam, hogy azoknak, akik félnek a serpenyőtől, meg minden forrótól, hogyan tudnak mikróban palacsintát sütni. Egy csomó embernek okozok így boldogságot. Gyakorlati tanárként itthon kísérletezgetek. A szakma szempontjából nem tűnik olyan nagy durranásnak, de az egyén szempontjából ezek az apróságok nagyon fontosak.

A szabadidődben találsz ki ezeket az újításokat?

Az FSA-ban gyógypedagógusként dolgozom, amit egyébként nagyon élvezek. Élvezem, hogy beosztottként félállásban vagyok, amiből 10-12 óra oktatás, és a maradék időmben szerelemből kísérletezem ezekkel a dolgokkal.

A négy gyerek felnevelése hogyan befolyásolta az elemi rehabilitációhoz való viszonyulásodat? Erre részben válaszoltál a csecsemőgondozás kapcsán, de úgy vélem, hogy egy sor egyéb dolgot is inspirálhatott.

Ez így van, ha nem is kifejezetten a szakmához, de mégis tágabban kapcsolódik. Egy négygyerekes család egy szülésorvos mellett komoly logisztikai feladat. Hogy mint csoportvezető megálltam a helyemet, azt köszönhetem a nagyszájú kamaszaimnak is, akiknek mindig voltak szemtelen kérdései, és ellenálltak, és meg kellett szervezni az életüket. 16 éves volt a legidősebb és 8 a legfiatalabb, amikor megvakultam, például azt megtapasztalni, hogy milyen a család elfogadása, hogy egy elfogadó családban is hányféle konfliktus van, nagyon érdekes volt megfigyelni. Ma, amikor rengeteg rehabilitációs felmérést csinálók, akkor nagyon-nagy empátiával tudok odafordulni a látássérültté vált személyhez, illetve bátorítom őt, hogy ő maga is el tudja fogadni a családjá bénaságát.

Érdekelne, hogy van-e olyan elemi rehabilitációs tapasztalatod, ami a megszokottól nagyon eltért, amin te magad is meglepődtél?

Igen, volt egy roma fiú, akit nagyon szerettem. 1986-ot írtunk, és leszakadt a hó. Félméteres hó volt, de ő ragaszkodott hozzá, hogy közlekedjünk. Ebbe bele is tört a bicskám, mert valahogy eljutottunk az útkereszteződésig, és akkor megkérdezte, ilyen útkereszteződésben hogy fogja azt megúszni, hogy ne üsse el az autó. Mondtam neki, úgy, hogy nem tud jönni az autó. „De mi lesz, ha mégis jön?” Nem tudtam neki megtanítani azt, hogy félméteres hóban, ami nincs elkorva, hogy lehet közlekedni. Aztán a másik élmény ugyanezzel a fiúval volt, aki azt mondta, hogy megtanul ő késsel, villával enni, ha én akarom, de minek, amikor ők otthon kanállal esznek a lábasból.

Ami nagyon különleges volt, az egy attitűd. Mielőtt eljöttem GYES-re a 80-as évek végén, akkor megjelent egy anyuka és a fia. Azt a tekintetet sosem fogom elfelejteni, ahogy az anya otthagyta a gyereket. A fia, akit elvettem tőle, vasszorgalommal mindent megtanult. Ő aztán megtanult késsel, villával enni, és minden mást, ami megtanulható. Később nem ragaszkodott az Intézet kollégiumához, hanem az ELTE kollégiumába ment, ő volt Szuhaj Misi. Valami fantasztikus vasszorgalommal mindent meg akart tanulni és meg is tanult, ami csak szükséges az önálló életvitelhez. Nagyon jó családi háttérből jött, egyszer úgy összegezte egy írásában, hogy kiszabadult az arany kalickából, amit a családi ház jelentett számára. Ő nagyon-nagyon különleges tanítványom volt, de sok mindenkit emlegethetnék.

Őszinte szívvel mondhatom, hogy minden kollégámat és minden tanítványomat úgy szerettem, ahogyan voltak. Voltak konfliktusok, voltak nehézségek, de én azt gondolom, hogy mindenki egyéniség, és akkor eredményes a rehabilitációja, hogyha az ő egyéni adottságainak megfelelően foglalkoznak vele. Azért azt elmondom neked, hogy volt egyszer egy fiatal srácokból összeverbuválódott kis csapat, az egyiknek szánkóbaesete, a másinak agydaganata volt stb. Egyszer az a fiú, aki látott valamennyit, azt mondta a többieknek a folyosón, hogy „Maradj csöndben, jön a Vasmarok!”

Tudtad, hogy így hívnak a hátad mögött?

Nem, azt akkor tudtam meg. Nagyon szerettem őket, bármit megtettem értük, de nem voltam elnéző velük a saját érdekükben.

Tudsz-e olyan sikerélményt felidézni, ami nagyon emlékezetes volt számodra?

Nem a kliensekhez kötődik, amit elmondanék. Akkor, amikor eljöttem nyugdíjba, egy nagyon kedves ünnepséget rendezett a csoportom. Az ünnepség azt tükrözte vissza, hogy nekik milyen fontos a szakmájuk, és azt, hogy ezt a szakmát együtt csináltuk. A másik ilyen szakmai sikerélmény az volt, amikor az egyik igazgatóval elmentünk együtt a minisztériumba. Az akkori fogyatékosügyért felelős személy előhúzott a fiókból egy leiratot, hogy ő ezt itt találta, és ebben az szerepel, hogy fizetős legyen az elemi rehabilitáció, ehhez én mit szólok. Egy darabig hallgattam, aztán megszólított, és válaszoltam, „Ne haragudjon, de én ezzel nem értek egyet. Ha fizetős lesz, akkor ehhez nem tudom adni a nevemet, mert ezek az emberek nem tudnák kifizetni.” Éreztem, hogy az igazgató is kínosan feszengett, és végigfutott az agyamon, hogy lehet, hogy már nem az intézetbe kell visszamennem, hanem haza. Akkor jött a nagy meglepetés, mert azt kérdezte a minisztériumi dolgozó: „Akkor te hogyan gondolnád, annyira kíváncsi vagyok a véleményedre.” Ezt én nagy szakmai sikernek érzem, mert ki mertem állni a szakmai álláspontom mellett, és ez hatott a másik félre.

Van-e még terved a jövőre nézve? Van-e még valami a tarsolyodban, amit meg szeretnél csinálni?

Konkrétan nincsen olyan tervem, amit most dédelgetek. Ha egyszer lett volna időm, szerettem volna egy mindennapos könyvet írni, de úgy hallottam, hogy erre Prónay Bea kapott felkérést. Ha erre Bea kapta a felkérést, én már levettem a napirendről.

A másik terv, hogyha egyszer az életben megvalósulna a rehabilitációs busz, annak a megteremtésében és akár a közreműködésben is szívesen részt vennék. És ha bármilyen olyan feladat vagy felkérés adódna, amiről úgy gondolom, hogy a szakmai tapasztalatom, képességeim előreviszik, akkor azt mérlegelném. Semmiképpen sem szeretnék tehertétel maradni a szakmában. Az a fajta őskövület, akitől már nagyon szívesen szabadulnának, de még itt van.

Végezetül mit üzennél az elemi rehabilitációban dolgozó szakembereknek, az interjú olvasóinak?

Tiszteljük egymás szakmaiságát, mert csak alázattal és tudásunkat beleadva együtt nyerhetjük meg a meccset. Bármennyire ambiciózus valaki, egy fecske nem csinál nyarat!

Köszönöm az interjút!

Az interjút készítette: Falvai Rita

2022. június 14.